

Vol. 2.

Förre delen /

Om

GAMLE CARLEBY,

Med Wederbörandes Minne /

Under

Oeconomie PROFESSORENS och Kongl. Swenska
Wettenskaps Acad. Ledamots /

Dr. PEHR KALMS

Inseende /

För Lager-Kranzen

Utgifwen /

Och almen granskning understäld i Åbo Academies Öfre Sal,
den 19 Julii efter m. 1754,

Af

JACOB CHYDENIUS,

Jac. son, Österbotninge.

Åbo Tryckt, hos Direct. och Kongl. Boktr. i Stor-Furstens
Dömet Finland, JACOB MERCKELL.

Præm. Auctro. Finlandi G. P.

Herren/
Wälåretvördige och Höglårde/
Herr JACOB
CHYDENIUS,
Kyrcöherde öfwer Gamle Carleby
Stads och Sochne Församlingar/
Samt
Inspector Scholae derstädes;

Min Huldaste Fader.

 Der / min Fader, dri-
star jag detta mit ringa
arbete i barnslig tilför-
sicht och ödmjukhet upofra;
En J hafwen sielf warit den samma, som
giftwit mig första anledning at täncka på
detta

Detta ämne; I hastwen hast möda och
omkostnad osparde at uppsöka och hopsam-
la de underrättelser/ som til denna afhand-
ling warit nödige. Hwem skulle jag då
med större fog alt detta upofra? och af
hwem skulle en sådan gåswo/ mer benägit
uptagas? Men utom desz äro flere och
wichtigare ordsaker/ som beweka mig at
nyttja detta tilfalle; Ty Eder ömhet för
min wälfärd har warit så stor och marg-
fallig/ at mit hierta wid åtanckan der-
af blöder och min siender mächtar ej uttrycka
den kärlek/ wördnad och högachtning/ som
uti en tacksam siäl hos mig blifwit ewig.
I/ min Huldaste Fader hastwen altid hål-
lit för betänckeligt/ at anförtro Edra barns
upfostran i fremmandes händer; derföre
wärdades jag redan i mina spädaaste år af
Eder ömaste om sorg: wid min tiltagan-
de ålder leddes jag af Eder först på lär-
doms wägen; när jag staplade blef jag af
Eder uprättad/ och fördes ej på willo-
stigar

stigar/ der en ofskyldig ungdom ofta uti töl-
kna och med ledsnad fåfängt arbetar. Wid
de större lärdoms gillen/ sedan jag lemna-
de södslo knutarna hafwen J för mig haft
all möjelig kostnad ospard. Edra ömma
och Faderliga förmaningar hafwa varit
mina täncke- språk och mit rättesnöre,
Huldaste Fader uptag då dessa få blad/
som en fast ringa bergning af Eder slit och
kostnad. Ansee dessa rader/ som en oför-
mögen tolek af min barnsliga wördnad och
tacksamhet; och förgåter aldrig/ at med
wanlig huldhet omfamna den/ som under
all wältrernads innerligaste tilönstän städ-
se skall finnas

Sin Huldaste Faders

Edmiukt-lydste son
JACOB CHYDENIUS.

Förre delen /

Om

Samlle Sarsleby,

Med Wederbörandes Minne /

Under

Oeconomia PROFESSORENS och Kongl. Swenska
Wetenskaps Acad. Ledamots /

Herr **PEHR KALMS**

Inseende /

För Lager-Kranhen

Utgifwen /

Och almen granskning underståld i Abo Academies Öfre Sal,
den 13 Julii efter m. 1754,

Af

JACOB CHYDENIUS,

Jac. son, Österbotninge.

Abo Tryckt, hos Direct. och Kongl. Boktr. i Stor-Furstens
dömes Finland, JACOB MERCKELL.

J. P. A. Straler & Co.

Acta publica

1774

Samle Billeder

af de i Kongl. Academiens

Handl.

Ökonomia PROFESSORNS och Kongl. Sveriges

Wetenskaps Acad. Redaktör

DELL PERH R KALMS

Utskrift

af Kongl. Akademien

Handl.

Öfver den i Kongl. Akademien i Åbo utgånne

af den 13 Julii 1774

af

JACOB CHYDENIUS

Jac. son, Skrivare

Öfver den i Kongl. Akademien i Åbo utgånne

af den 13 Julii 1774

af den 13 Julii 1774

Jacob Chydenius

J. S. N.

Men uti våra tider, dem man
 med skäl kallar uplystare, finnas
 många, så widskryppelige ålder-
 doms-tyrkare, som anse alt
 det nyligare tider är arbetat och
 ännu dageligen arbetas, på war
 hushållnings uppielpande, för
 idel barnsligheter och hierne-gri-
 ler, dem detta tidehvarf fattat
 smak före; Fördens skull kan icke
 heller jag, som här täncker läm-
 na någon anledning, til hushållningens förbättrande i min
 Fosterbygd, af sådane annat förespå mig, än årlöje. Fåfångt
 wore det ock, at här söka wederlägga alla de inkast,
 som dylske obetäncksamme menniskior framföra; Då hwarcken
 åskarenhet, och den wärckeliga nytta de sielfwe redan rönt af
 en förbättrad hushållning, eller så många lärde mäns här om
 utgifne skrifter kunnat wärcka hos dem någon öfvertygelse.

* *)o(* *

Otrungen widgår jag, at detta mit arbete, hwarcken för
 byfsade ord och meningar, eller mogna tanckar, förtienar loford:
 Dock, der orwådige domare anse mit ämne-wal och min af-
 sigt med blidare omdömmen, är all min önskan wunnen.

§. I.

A med Historiska berättelser gå långt tillbaka uti äl-
 derdomen, och med nya färgor bestryka mögliga och
 bortgömda saker, skattas med skäl, så wäl för
 nyttigt, som artigt; Men at bygga sina berättel-
 ser på owissa gissningar och ogrundade sagor, har
 långosedan af alle wittre Håfda-tecknare med största skäl blif-
 wit förkastadt.

At kärlek för sin fosterjord åligger hwar och en, at på alt
 mögeligt s. tt uplysa des ålsta Historier; men at föredraga äl-
 der för wisshet, är at göra sig uti alt mindre trowärdig, insmy-
 ga hos läsaren en skälilig mistancka, om hela berättelsens wisshet,
 samt gindra den helt osmakelig. At orda litet och blifwa trodd
 är altså långt bättre, än at widlyftigt gissa, om det, som är
 owist, och blifwa hållen för en osannings-Man, som wil förnä
 andra at tro, det en qwick inbilning kunnat upspinna. Jag
 håller derföre rådeligit, at tiga med sådant, som kunde föras
 under namn af gissningar, och allenast, så mycket görligit är
 anföra det, som är ostridigt.

At en stor del, om ei hela Österbotn och Finland, uti de
 äldsta tider af Lappar blifwit bebodd, tyckes wara så mycket me-
 ra sanningen likmätigt, som, utom öfwerenskommelsen emellan
 Lapska och Finska språket nästan alla håfda Tecknare dro här-
 utinnan enige; Men om dessa första inbyggare warit öfwerlef-
 wor

wor af de 10 fångna Israels släcfter, eller ei, och om de giordt
 allenast en, eller flere flyningar, lemnas til andras utredande; Om
 hdr förr Lapparnas ankomißt bodt Jättar, eller om de warit et
 släccte med dem, det är, och blifwer en så owisß sak, som det
 är onckeligit, at Norden ännu bår många wedermålen af Lap-
 parnas fordna wistande på dessa orter; Ty så wål Sverige,
 som Finland öfwerflöda af Sochnar, byar och gårdar, som bår
 ra namn af Lapparna, samt berättelser, om deras lefnadsfätt;
 Ja på de ställen, som gränka närmast til Lappmarcken finnas
 ännu lemmingar af deras kojor, eller så kallade Båtar. Jag
 tror mig altså hafwa fog at påstå, det de äldsta Inbyggarena
 i Gamle Carleby, äfwen warit Lappar, hwilcka, efterwerlden
 til betyg, om sina fordna hemwisten tyckes lemnat här,
 bland annat, namn åt Renön af sina Renar, och Trullön af
 den fordom hos dem bekanta trulldom; Men på hwad tid wår
 ra Lappar ifrån hwar och en ort, antingen bortflyttadt när-
 mare mot den nu så kallade Lappmarcken, eller och ändrat sin
 hushållning, synes wara något swårare at utreda. Så mycket
 wet man, at ännu för 400 år tillbaka hafwa inbyggarena uti
 Österbotn, och de deromkring liggande orter, warit uti sin
 hushållning föga skilde ifrån våra Lappar; Ty af Kung
 MAGNID. 2: dras, eller SMEKS Förordning, om Prästarät-
 tigheternas utgörande af år 1335 kan inhämtas, at de förnäm-
 sta nåringar ännu då för tiden warit Jagt (a) Fiskerier (b)
 och Boskaps-skötsel (c)

A 2

S. 3.

(a) Som de fordom wid sitt diurfånge ei wiste nytta frut och
 bössor, så är klart, at de måst bruka, dels fällor och andra dylika giller, i
 spunnerhet til de sidere diurs gripande, dels ock bågar med järn, eller Trä-
 ryggar, sådane, som de ännu uti de Norr belågnaste orter af Österbotn
 betiena sig utaf, wid smårre diurs jagt. Af sådane bågar hafwer sedan
 det ordet Bågemån, eller Bågeskott på Finska Joufi eller Joufi mies fått
 sitt första urwåde; Dersöre heter än i dag hos en stor del Finnar: Tul-
 la Joufelle, eller Joufi lukun, räknas bland Bågemån, hwilcket ster, då
 de blifwa mannade, eller manrouxue, och på egen hand kunna föra en båga.

(b) På hwad sätt, och med hurudanna dragder fiskerierna denne tiden blifwit idlade kan wäl ei med säkerhet sägas; Dock måtte de i anseende, så wäl til de här ännu befändteliga fiskrika insidar och strömmar, som och det så nära liggande fiskrika hafwet warit ganska rymnoge.

(c) Låma Renar, som nästan äro alla Lappars följeslagare, måste de mycket brukat, så wäl at sielfwe äta, som at framställa sina kudar med, dock lära de, som troligast synes, ei nyttiat deras midlet til sin föda; emedan det uti hela den näst gränsande Österbottens, eller Kemi Lappmark, ei heller är i bruk.

Fäst nu för tiden på dessa orter ei särdeles myckenhet af renmåsa finnes, så har den likwäl förmodeligen warit här så rymig, som någonsin i Lappmarken, innan jorden på annat sätt blifwit förändrad; Dock finnes här på många ställen Renmåsa i största rymnighet.

S. 2.

Gamle Carleby Sochen är belägen uti Österbottens Höfdingedömes Torra, eller Uhleåborgs Låhns södra del, ligger wid Östra stranden af Sinus Botnicus, eller Norrbottu, gränsar i Norr til Kelwojä Sochn, i Öster til Saarijerwi och Wikasaari Sochnar i Lappmarken, i Söder uppe i landet til Skatan af Pederöore, men närmare wid söstrandens til Cronoby Sochnar, och i Väster til Norrbotten; är 2 mil bred, från Norr till Söder, men 14 mil lång från Öster til Väster.

Landet fördelas uti Stad och Sochn, hwarföre och denna min beskrifning delar sig uti 2:ne grenar. Sochnen delas uti Moderkyrkolånet, som ligger närmast wed stranden, Nederwetil Capelgård, som ligger ifrån Moderkyrkian i Öster, och Öfwerwetil Capelgård, som ligger ännu högre upp at landet, äfwen i Öster. Moderkyrkolånet åter kan beqwämligen delas i Öjar och Gasta landet: Dock höra de flästa öjar, som bebos ei widare under Gamle Carleby, än hwad Prästerkap angår, men i Civila mål under Cronoby Sochn. År 1608 blefwo dessa öjar,

som i

som i synnerhet bestå af 2:ne stora, Långön och Knifsön, Crono-
by Sochen aldeles tillagde, men 1617 blef af Glorwyrdigste i
åminnelse Kong GUST. ADOLPH förordnat, at de, hwad
Præster och Kyrcka angår, skola hålla sig til Gamle Carleby,
med 40 märckers plicht för den, som derå klandra skulle. Utom desse
öjar märckes här, Renön, som ligger från Staden i Nordväst
2 mil. Trullön, som är belägen $1\frac{1}{2}$ mil från Staden, måst i
samma wädderstreck, och Tanckar, som ligger i Sudväst 3 mil
från Staden, utan för hwilcka, i synnerhet Renön och Tanckar,
sommartiden idkas strömmings fiske. (a) Någre små skär och
klippor finnas här och, dem jag ei håller nödigt at upnämna.

(a) Näms för Herr Kyrkoherdens Mathesii wackra Dill. Geographica
de Ostrobozia, pag. 70.

S. 3.

A 1620 den 7. September. blefvs af Glorw. Kong.
GUSTAV ADOLPH Gamle Carleby Stads privi-
legier utgifne och underskrefne, hwaraf den efter ortens
förra namn blef Carleby, men för skilnad från Ny-Carleby, som
blef samma tid anlagd, Gamle Carleby kallad; samt undfiel
til wapn en liggande tiäru-tunna, på hwilcken, så genom
båda botnarna, som spründet en stark låga utslår; (a) utan
twifwel, at dermed beteckna den ymnoghet Tiära, som det om-
kring-liggande landet, til Stadens handels wara kunde förnytra,
derföre och denna Stad är känd för en stark Tiäru-handel (b)
Staden anlades $\frac{1}{2}$ mil Norr om Carleby Sochne Kyrck-
ka, på södra sidan om en, den tiden segelbar wif, för Rocko-
lahiti, sedermera Kyrcko-sjärden, men nu Gamle Carleby
Stads sund, kallad. Wid Stadens anläggande war denna
wif, eller detta sund så diupt, at de första Stadens inbyggare
kunde segla från sin egen strand, til och ifrån Stockholm, eller
Abso

Abo, med fullastade fartyg, utan den ringaste svårighet, hvar
före och Herr TunEld, uti sin Geogr. (c) tillägger denna
Stad en god hamn, skönt den nu brukliga, som ligger $\frac{1}{2}$ mil från
Staden, ei utan största äfventyr, så wäl för skullöshet, som
för grundt watten kan nyttjas.

Ristiranda by, som bestod af 12. hemman, 8 $\frac{2}{3}$ mantal,
samt Owikant eller rättare Kuivakanta by, bestående af 2 hem-
man, 2 mantal, med deras ågor blefwo til Stadens utrymme
anslagne; Men år 1693. blefwo dessa sednare nämde 2 hemman,
som oafhyste, Staden ifråntagne, och Roteringen underlagde.

Alla dessa 14. hemman, som först blefwo Staden under-
lagde, woro Skatte, eller åboernas Börde, för hwilken orsak blif-
wit försäkrat, at de af Bördeäganderna skulle til Kronan inlösas;
Men som det ännu ei skedt, så hafwa ågorne, som Börde jord
blifwit sålde och köpte; Dock, at enligt Stadens Privilegier,
ingen på landet boende får äga, eller nytia Stadens jord.

De första Stadens inbyggare blefwo berörde hemman å-
boende Bönder, hwilcka flyttade sig til den för Staden utsedda
platsen, och begynte derstädes idka Stads-Manna näringar, så
långt deras insicht medgaf, som woro wane, at föda sig med
Landt-manna slögder.

Til Stadens enskildta fiskewatten blefwo Bredwiken, En-
gefiärden och Koustarwiken fridlyste; Utom des singo Stads-
boerna frihet, at på Callakari, der allmänt fiske är, Tandkar- och
Trullöds-grunden fiska strömming.

Til Stadens handels utrymme anslogs Pyhäjoki, Calajoki,
Lohtea, Carleby (hwar- under Kelwia och den tiden hörde)
samt Cronoby sochnar, så at ingen annan Stad uti dem handla
finge; Bönderna uti dessa sochnar blef strängeligen förbudt, at
segla med sina waror til andra orter, och Fogdarna betagit, at efter
wanligheten handla med Bönderna, Stadsboerna til nackdel.

För sit handels utrymme blef Staden pålagd, at utgiöra
10. stycken Ryfs-Skyttar, eller Båtsmän, men år 1683. kom
Staden

Staden öfwerens med Kongl. Amiralitetet i CarlsCrona, at i stället för Karlars skaffande årligen, uti Freds-tider til Amiralitetet betala 550, men uti Krigstider 1100 Daler Koppar: mt.

Carleby Sochne Kyrcka skulle, så Stads, som Sochneboerne samfält få nyttia.

På det handtwärck och handaslögder skulle desto bättre få reta sig och winna burskap, uti denna nya Stad, blef dem til fördel, som här handtwärck idka wille, förbudit, det någon handtwärckare, närmare än 4 mil från Staden, skulle få sig nedfättia och handtwärck bruka.

Stadsens invånare skulle få besöka fria Marknader, sin handel efter ordinantierne mätta och regulera.

År 1660 blef Borgerskapet frihet lemmat, at wid Staden, och 1723 at uti Calajocki anlägga Beckbränneri.

1668 Lemmades Staden tilstånd at få nyttia Böndernas skog til wed-hygge, hwaremot Bönderna skulle få fiska i Stadsens enskilde fiske-watn, hwilket 1672 blef ytterligare stadfäst.

Då Staden först anlades, stod Norra Tullhuset mitt uti det nu så kallade Stadsens sund; emedan Bönderna, som sin tidra och öfrige afwel, om vinteren släpade til Tiårholmén, $\frac{1}{2}$ mil från Staden belågen, nedförde om sommaren, då fartygen lastades, samma warer genom detta sund; men sedan sundet blef upgrundat, och denna wäg för Bönderna obrukbar, flyttades Tullhuset på Norra sidan om sundet, med jordågåndens tilstånd. Ja upgrundningen har i detta sund, på en kort tid så tiltagit, at der icke för lång tid sedan största fartyg legat uti tilräckeligit watten öfwer wintern, finnes nu knapt en watn droppe, när flod-watnet utfaller. Sid-Tullen stod och för på Purokari, men är uti nyligare tider flyttad på Röwar-skäret. Nu äro i Staden 4 Tullar. Södra, der Landsvägen, som sträcker sig efter hela Österbotniska stranden, kommer söder ifrån in i Staden. Norra, der samma åter går ut ifrån Staden, Norr åt. Sj- eller Dwaru-Tullen, derigenom vägen går ut åt Stadsens

sens Mullbete och qvarnar, Samt Sid-Tullen, derigenom all
sjöfart til Staden sker. Tullhusen och Staqvettet underhålles af
Tull Societeten allena, emedan Staden ingen del hafwer uti
Accisen, dock böra Tullportarna Staden til.

År 1643 gjorde Stadsboarne första gången ansökning,
at få bygga sig en egen Kyrcka, men emedan då warande Kyr-
koherden Eric Nicolai Galle det wille hindra, uddgades Sta-
den lemna all sin köpta Kyrckofrud uti Sochnkyrckan, samt
ingå andra wilkor, då änteligen Konung CARL GUSTAVS
sluteliga utslag föll den 31. Julii 1654, hwaruti deras begä-
ran bewiljades. Arbetet på Kyrckan gick hårpå för sig med så
starkt drift, at den innom ett år war färdig.

År 1752, då vårt Finland hade den ofkattbara lyckan, at
innom sina gränser en tid hysa war nu Aller Nådigsste Regeran-
de Konung, wedersfors äfwen Gamle Carleby den höga nåd,
at få se denne Nordens Skydds-Herre innom sina portar
från den 20. Julii Kl. 11. efter Middagen, til den 21. af
samma Månad Kl. 7. för Middagen.

- (a) Se Herr Kyrkoherdens Mathesii Diss. de Ostrobotis.
(b) TunElds Geographie pag. 356.
(c) Ejsd. Geograph. l. c.

S. 4.

Sinnarna hafwa uti alla tider warit sin Konung och sin
Fädernes-land så trogna, at alla de olyckor, som kunnat
pröfwa deras ständachtighet, ei förmått bewela dem
til affall. De förskräckeligaste Märker och pinsammaste dö-
dar hafwa aldrig kunnat te sig i så fäselig hamn, at icke falsk-
het och otro emot Öfwerheten altid syntes dem långt ohytteligare.
Et beröm, som Sinnarna af ålder med fog tillkommit. Uti Fä-
dernes-landets almänna olyckor, har detta Land ofta fått kån-
nas

nas wid den drögaste delen; och lärer jag träffa temmeligen rät, om jag sätter våra olyckeliga Krig, jemte vår grannes otidiga grymhet, som de förnämsta hinder, för vår Sinstas hushållning. Bewis här på behöfwer jag ei söka annorstädes, än uti denna Gamle Carleby Stad, hwilket och egentligen hör til mit ämne.

Hwar estertäncksam lärer nog finna sig här uti, af det jag uti följande wil omordna, denna Stads öden, alt ifrån des grundnings-tid. Wäl har Gamle Carleby Stad af enskilda olyckor mycket lidit, men dock hafwa de almenna och wyligen nämnda varit de fånbaraste. Staden är ej stort öfwer 130 år gammal, men har dock på så liten tid varit, ei ett, utan flere swåra öden underkastad. Knappt hafwa des innewånare börjat sin hushållning, förrän et oblidt öde deras anslag affkurit.

År 1664 blef alt det, som på 44 år kunnat af de nybodelade inwånare byggas och samlas, genom wädeld förstört och i aska lagt. Ei mera än Kyrckan och några der omkringliggande hus blefwo skonade.

Här afbran den spåda telning, som til det omkring liggande Landets båttnad började upgå. Här stannade alla anläggningar och uträkningar, som syftade på des upkomst; och några näfwar fulla med aska war endaste wiinningen af all anlagd flit. Alt på denna aska bygga en ny Stad blef nu inbyggarenas första omsorg.

Staden war förr oordenteligen och oregelbundit bygd, men nu blef all oordning rättad. På då warande Landshöfdingens i Österbotn Herr DIDRICH WRANGELS befallning indeltes Staden uti 20. quarter, af hwilcka hwart och et innehölt 10 tomter, eller gårdstrum, som alla woro 35 al. breda, och 55 länga; 4 sådana quarter giöra Stadens bredd, och 5 längden; 5 gator äro längs med, och 5 twårs öfwer den samma, hwardera 20 al. breda. Så at Staden är 200 tomter stor; men,

som til Rådhus, Kyffbodar, malarehus och torg åtgår 3 tomter, samt til Kyrcka och Kyrckogård, Scholan och des gård, jemte gatan, som är emellan dem båda 8 tomter, så äro ei flera, än 189 öfriga, som bebos.

Wot slutet af detta åra-hundrade, då detta sår börlade läpas, skadan glömmas och hushålningen å nyo rotas måste Staden, jemte det omliggande landet åren 1695, 96 och 97 drifara swårigheten af nästan ohörde oår och miswårt, som försorsakades af kölden, i synnerhet de 2 första åren, hwilcken all åker-grödan förraskade, men det 3dse och sidsta måst af brist på utsåde; hwaraf och dessa åren af alla Finnar kallas än i dag Kolmet isot halla- eller kato-wuodet, på Swåncka de tre stora miswårt åren, från hwilken tid de lika som börjat en ny tideräkning, eller *Epochs*. De 2 första årens miswårt war ei ännu i stånd, at afhända mångens lif, emedan de förra årens besparing til en del förslog, dock kunde den ohälsosamma och ofta onaturliga födan, som nöden ändock twang mången at förtära, ei annat, än tilskynda döden. De som ändteligen öfwerlefde dessa första åren, måste dock, en stor del, följande året af hunger bort tona.

Uti denna Stad dogo det första året 56, det andra 57, men det tredse 234 personer. En nog drög utgift för en så liten skäck.

Mången nödgades då med hela sitt hushåld lemna sit hemwist, at söka på andra orter rädda sit och de sinas lif, men emedan ingen tilgång war i hela Landet, måste magans knot med tårar tålas. Hela landet war så utarmat, at folck låg hopetals på gator och wågar, som så länge saknat födan, at de den ei mera behöfde. Barnen, som efter wanligheten af sina föräldrar begärade mat, fingo ofta det tåre-blandade swar; här finnes intet. Ofta kalnade barnet på sin Moders arm, och ofta låg et spädt barn på en stelmad moders bröst. Fadren såg sin Son, Son sin Fader af hunger bort segna,
spår

späendes sig samma öde, utan at den ena kunde hielpa den andra. Den ofruchtsamma jorden fick gömma de utsvultna kropparna, och den oblida luften war upfylld och fuchtad af de hungrades tårar och sukningar. Staden war altså, dels genom så mångas död, dels genom de hopetals utflyttade hushål, som all sin ägendom til sit lifs råddning, på främmande orter utkostat; dels och genom den dyra födans förskaffande för dem, som ännu qware woro, så utarmad, at den war föga bättre än öde.

Näppeligen woro 13 år derefter förflutne, innan en svår pest år 1710 sig här i landet irritade, som ei utan en dryg känning för denna Stad aflopp. Denna svåra gäst flyttade i hast så många til ewigheten, at liken ei kunde uti den wansliga Kyrkogården begrafwas, utan måste man, utom Stadens Gård eller Quærntul utse en plats, som med wederbörandes tilstånd blef inwigd, af då warande Probsten och Kyrkoherrden, Herr Mag. Jacob Falander, til pest-lakens begrafning, samt med stenvmur omgifwen; Hwaraf den än i dag kallas pest-Kyrkogården. Detta år dödde uti Gamle Carleby Stad, närmare 100 personer.

Efter det bekanta Kyrå-slaget år 1714. började de krigsläger, som denna tid nog länge brunnit, och lyst öfwer hela Norden, närmare nalkas denna ort.

Då blefwo efter befalning, af de hemma warande uti *Februarii* månad alla Stadsens Fartyg och Sidbodar, med det uti dem war, nemligen Salt, Lifs förnödenheter och Krigsredskaper upbrände. Svårt förebod til det påföljande.

Samma år uti *September* Månad kommo *Cosakerne* första gången til denna Stad, hwilckas framfart war mera än omennisklig. Allt, i synnerhet mankón, som de öfverkommo, slogs i hiål. Blott at blifwa sedd af dem, war et bråt, som kostas de lifwet. Ofkyldigt blod, och döda kroppar sågs allestädes på gatorna.

En Rytmästare af *Ubo Edus Cavallerie*, *Stigman* benämnd, som stod wid stora *Kauto-bron* $\frac{1}{2}$ mil norr om Staden, den at upbränna, och således förhindra fiendens framkomst, ryckte med sit manskap, under påstående mördande til Staden; men när *Cosakerne* sågo honom ankomma, upkastade de ett stifte af *Stadsens bro*, så at Rytmästaren måste taga vägen omkring wiken, under hwilken tid *Cosakerne* skyndade sig bort från Staden, så at Rytmästaren sielf, som först hant fram, ei fick i hiållå flera än en, och såra 2:ne af dem. Efter så nelligit ryggande, woro de allenast en wika borta, innan de med fördublad grymhet återkommo. De dräpo ei allenast alt, det de öfverkommo, så i Staden, som på Landet, utan pi-skade, brände, och på alt rymtänckeligit mordiskt sat pinade til döds.

Alla, i synnerhet piltebarn, som wid lif lemnades, bortsläpades i slafveri til fienda land. Alla Kreatur bortfördes och ihjållfogos; med ett ord denna ort, jemte hela *Finland*, utstod alla de swårigheter, som eld och swärd, i en mordiskt fiendes hand kunna åstadkomma, til ett Lands ödeläggande. En medfart, som af en estertäncksam ei utan rymning kan påtanckas. Hiertat må brista, och ögonen smälta i tårar, när våra *Finnar*, med bestörtning omtala de tider. Ännu dänger hiertat i bröstet, på dem, som warit åsyna witten af detta härjande, när de det i hogkomma. Många af dem, som halfödda undsluppit detta grymhets owäder, kunna ei, utan tårar omtala de tider. Deras Föräldrar, Hustror, Barn, m. m. blefwo mördade, hängde och lefwande upbrände. Inga böner woro så beweckliga, som kunde förnä Fienden, at skona det minsta degiande barn, utan de blefwo i waggan, med spjut genomände, på störrar uphänge, och mot knutarne sönderslagne. Flera bära ännu på sin kropp märcken efter fiendens mordiska slag, och med sin sukliga kropp bekräfta sanningen af alt detta.

Fienden som uppslagit sit läger på *Stadsens åkrar*, in-
 quaterade

qvarterade sina hästar, uti de förnämsta husen i Staden och på Landet; de smärre husen blefwo, dels som wed upbrände, dels utsläpade til lågret.

När dessa jämmerfulla lågor, efter 7 år ändteligen slocknade, och den kära freden åter i lugn och stilhet bragte et så mycket förhärjat och skingrat folk, war denna Stads utscende mera än ömkeligt.

Så hus, det ena här, det andra där stodo taklösa och sonderrefna, på den plats der Staden skulle wara. Nåppiligen fans här någon inbyggare; Ty Borgerskapet hade så många som slippa kunde bortflytt, och de, som nödgades qware blifwa, hade på wäld och pinsamt sätt blifwit slagade. Det Borgerskapet, som begifwit sig på flykten, hade til en del, i synnerhet af det ringare, stadnat, dels wid några näringar i Swerige, dels och genom wårhuingar kommit i Krigstienst. Men de få, som öfrige woro, hade til sit uppehälle måst utlagt alt det de på flykten med sig taga kunde.

De som altså nu skulle börja uppbygga den ödelagda Staden, på des förra med innewånarens blod bestänckta aska, woro af så många olyckor utarmade, och nödgades doch utom sina egna hus kosta på de almånna bygnaderna, neml. Kåd, Wäg-Malare, och Tull-husen, m. m. Handelen, nästan deras enda näring, war nu föga, eller alsingen.

I hela Finland war då intet Landtbruk, och inga slögder idkades. Städer och byar woro upbrände, röken stod ännu nästan up under himmelen; man hörde ei annat än ömkelig klagan; diupa suckningar upfylte ännu skogarna, och de menniskior, som undsluppit fiendens mordiska händer, och sökt sin säkerhet i ödesmarker, der de bland wildiur trodde sig wara säkrare än i sina hemwist, började nu småningsom at framtrypa, men hade intet, hwarmed de på affan af sin förra möda skulle bo sätta; emedan åkrarna woro i lunda, ångarna skogwuxna, hästarna til döds förda, all boskap slagad och upsedten. Ia hela Finland
sknads

liknade mera en förbränd öken, än ett bebodt land.

Huru indräktig handelen då kunde vara för våra Stadsboar, behöfwer jag ei mera omröda.

Et och Tiugu år fröf Borgerskapet sedan obehindradt bygga och i stånd sätta det, som förstört war, då åter en ny olycka år 1742 Den 4 Julii en stor del af deras arbete, genom en frätande wädeld til rök och aska förbytte: och så wida de bäst byggde och förnämste husen wedtogos, kan skadan räknas til halftwa Staden.

Samma år mot hösten hitkommo Rysska Sufarer, samt federmera, uti Junii månad Cosaqwer och Calmucker, hwilka fiensliga folkslag denna ort, med lika drog känning, som det öfriga Landet måste sig underkasta. Minnet af deras upförande uti Landet är ännu hos oss alla så färskt, at det ei behöfwer förnyas.

Utom alla dessa swåra öden har watnet ei heller underlätit at flere gånger, på sit sätt, genom Siöskadar sjöta på denna Stads grundwalat, af hwilka enskilda haft nog swåra kånningar. År 1750 om sommaren omkommo 15 personer, en del af Stadsens förnämsta inwånarne på en båt. Flera dylika beklagliga händelser går jag förbi: Jag har allenast nämt de swårigheter, som warit för hela Staden måst kånbara.

Den som med estertancka anser dessa swåra och tåta olyckor, må ei undra, at denna Stads wälstånd är ännu allenast en telning, den man under blidare öden snart wäntar i blomma.

S. 5.

S Amble Carleby Stad N:o 72. Efter ordningen wid Riksdagarne, är ännu belägen på samma ställe, der den först anlades, Fast icke på någon högd, dock på tørt och sundt rum, i anseende, så wäl til den udra liggande

de saltfön, utan några skogwurna skär, som och de på lands-
sidan belägne öfna fält, som befrämja lustens ei mindre snälla,
än obehindrade rörelse.

På Norra sidan omgifwes Staden af det ofständbde
Stads-sundet, öfwer hwilket, den så kallade Stadsens-bro,
ligger; men på de öfrige ställen af åkrar, ångar, hagar och
skätter, som göra des läge lust och ganska behageligt. Naturen
har ei efterfatt, at här inträtta det, som menliga ögat kan för-
lysta. Wil man på gröna ångar och blomsterrika parker se
naturens färging, så har man söder om Staden det artigaste
tilfälle. Wil man förnjä ögat med åskådandet af gröna och
skuggrika fält, hwilka skifta färg och skugga mot et i små böl-
jor flytande och forlande watten, så är wid Stadsens Sund det lif-
ligaste mönster och afslag af sådana lustbarheter. På Stadsens ås-
rar kan man se naturens wärkstad, samt med hwad flit, iswer och
konst den arbetar på wårt uppehälle. På wästra sidan om
Staden är en utsigt, som wisar hwarje afton, huru solen med
all sin pragt tyckes uti willa hafwets böljor sig nedbadda. Sa
man kunde föreställa sig detta stora lius af hafsens brusande
wågor aldeles blifwa utsläckt. Här tyckes man se hafwet med
skyn, de jordiska med de öfwerjordiska watten förenade, och om
wintern hafsisen, med molnerna wara sammansrusna; med
ett ord; här finnes ymnogt förråd på naturens mästarstycken,
och artiga omskiften, som kunna mätta menniskliga ögats lystnad.

Till Stadsens prydnad bidrager ei ringa de *Publique* bygg-
nader, nemligen Kyrkan, Kloekstapeln, Schol- och Syno-
dal bygnaden, samt Rådhuset.

Kyrkan, som är af träd, står nästan midt uti Staden,
och är bygd, som i 3:dje S. sagt är, åren 1654, och 55, samt
altså snart 100 år gammal. År 1695 och 96 blef den med 2:ne
fors utwidgad, emedan den annars war förtrång, och är
nu en rätt kors-Kyrka, har uti ändan af wästra korset et
spitigt torn, der dock intet rum är för Kloeker, hwilket, så
wål,

wål, som hela Kyrckan är med spån-stak, samt wäggarne med brädslag försedda. Genom många och stora fönster, som insläppa dagen, är Kyrckan innan til nog lius, samt för öfrigt på åtskilligt sätt wål jirad.

Jag wil uti följande omörda, så wål de förnämsta prydnader, som de märckeligaste *inscriptioner*, eller påskrifter, som uti de *publique* husen på åtskillige ställen finnas; men som jag wet, at en del af mina läsare anse sådant för onödigheter och fåfänga, så wil jag förut erhindra, at de, om mitt arbete för öfrigt af dem blir genom ögnat, med tolamod och benågenhet kasta ögnen öfwer de rader, som handla om sådane i deras tycke onödiga saker, och låta således mitt tycke wara oklandrat; hwaruti jag dock hoppas görer, hållst någon läsare til nöjes: (4).

I hörnet emellan östra och norra korset i Kyrckan står en wålprydd Prediko-stol, som år 1657 först är bygd, men år 1739 senast målad och har denne påskrift:

Simon Fant. Magdalena Erichs dotter.

*Jer. 22. v. 29. O Land! Land! Land! hör Herrans ord.
Job. 13. v. 17. Om j det weten, salige ären j, om j det gidren.*

Ären 1695 = och = 96. blef här det första *Orgel*-wårcket bygt, men under förra fiendtligheten, icke mångt annat förstördt. år 1737 = och 38. bygdes här åter et nytt och rätt wårkert *Orgel*-wårck, bestående af 21. stämmor i *Manual*-wårcket, *Positivet* och *Pedalen*, 1 *Tremulant*, 3 *Sperventilier*, 2 *Simmel* stier nor och 8 stycken små *Klockor*, är wårderat til 18000. Dal. R:mt, utom målningen, år 1748. blef det af Herr *Ol. Hedlund* omtagat, samt stämman *quintaena* ändrad til *Bourdun*, för 1100 Dal. R:mt. Detta sköna wårck står på läktaren i wåstra korset, på hwilken står skrifwit:

Gudi til ära hafwer Handels-Mannen Herr *Christopher Carlbom*, med sin k. maka *Madame Anna Warg*, på egen bekostnad låtit måla och jira detta *orgel*-wårck år 1738.
På

På biesken fram för läktaren: År 1738. Under Hans Kongl. Maj:ts, Vår Allernådigste Konungs och Serres FRIEDRIC den förstas milda Kegering är orgel-wärcket här i Stads Kyrkan försärdigat, nytt golf i Kyrkan inlagt, samt *Sacristian* förbåtrad; Då förtiden warande Landshöfdinge, Sögwälborne Herr Grefwen CARL FRÖLICH; Biskop öfwer Åbo Stift, Sögwördige Herr JONAS FAHLENIUS; Kyrkoherden Herr Mag. Carl Gust. Werander; Borg-Mästare Herr Erland Nojen, och Kyrkewård Rådman Herr *Sigfrid Brumerus*.

Uti denna Kyrka finnes och 5 wackra lius Cronor, af meking, med följande på skrifter. På Kronan framför Altaret: *Olof Wendelius. Anna Herman. Lars Brenner. Maria Herman.*

På Kronan wid första bänckarne:

P. M. S. K. C. M. S. K. A. M. S. Svendlin. J. C. S. H. Matts Person Kiemmer. Anna Jöns dotter. Anno 1679.

På 3:dje Kronan i Choret:

Jacob Carlbom. Mathias Mathesius. Maria Carlbom.

På Kronan framför Orgel-Läktaren:

Job. J. Präst. Erasmus L. Biörckman. Å:o 1688. D. 17 Febr.

På stora Kronan mitt uti Kyrkan:

Anno 1688. Den 11 Nov. Job. Simonson Riska. Elisabet Anders dotter Myrich. Dainel Bockmüller. Magartha Myrich.

Joh. Jobs. Präst. Erasmus Biörckman. Britha Job. d:tr Präst. Råd och Handels-Mans Sal. Job. Erichs. Prästs och hans Sustru Lisa Matts dotter Tasts äminnelse af arswingarna gifwen. Handels-Mannen Sal. Anders Philips. Myrichs och hans Sustru Sal. Clara Matts dotter Tasts äminnelse, gifwen af arswingarne.

Utom alt detta är Kyrkan innan til öfwer alt målåd och wäggarne med wackra Kranzar utzirad, uti hwilka lämpeliga språk äro skrefne: allenast de bäst träffade wil jag anföra.

Öfwer dören til *Sacristian*, som är norr om östra korset;

E

Zach.

Zach. 6: v. 8. Sij de som norr-åt draga, låta min anda hwilas i Nordlandena.

På södra sidan om Altaret. *1 Cor. 10. v. 16.*

Thet brödet, som wi bryte, är icke. m. m.

På norra sidan. *1 Cor. 10. v. 16.*

Wälsignelsens kalk (winet). m. m.

På pelaren emot Predikstolen: *Ef. 1. v. 5.*

Sela hufwudet är tranckt, hela hiertat är försmägtadt.

Swaremot sedan andra språk swara.

3 förstugan öfwer Präst-dören:

Låt min gång wiß wara i tino orde.

3 förstugan til södra korset: *Psal. 119. v. 35.*

Sör mig in på tina buds stig, ty jag hafwer lust dertil.

3 Torn förstugan:

Kom här in du Herrans wälsignade, hwi står du här ute.

3 förstugan til norra korset:

Psal. 119. v. 29.

Wändt ifrån mig den falsta wägen och un mig din lag.

Flere sådana wackra språk wil jag utelemna för korthetens skull.

Öfwer Präst-dören i Kyrkan står:

Sör jämlikhetens skull är *Chorets* nedre del öfwerstruken och hwit målad uppå Rådmanne Herr *Jacob Falanders* och des *K. Matas Madame Sophia Freitags* betofnad år 1739.

Öfwer dören uti södra korset:

Gudi til åra och detta Herrans hus til prydnad hafwer *Sal. Borgmästarens*, i Lifstiden *Ädel och Sögachtad Herr Joh. Westrings* efterlemnade *Enke-stu Dygdåd-le Fru Anna Westring* låtit denne södra delen af Kyrkan måla och sira år 1739.

På bieskan fram uti Kyrkan står på ena sidan:

År 1620. år Staden Gamle Carleby af högst prä-
selig

selig i äminnelse Konung GUSTAV ADOLPH den andra och store *sunderad* och med härliga *Privilegier beneficeraad*, men blef i aska lagd År 1664, förutan *Kyrckan* och några gårdar om henne.

Psalm. 84. Huru liuslige äro tina boningar Herre *Deo* baoth, min själ längtar och trångtar efter tina gårdar.

På andra sidan

Under den Stomågtiga Herren, Konung CARL GUSTAVS Glorwürdigst i äminnelse regemente, blef *Kyrckan* i Staden först *sunderad* och med väggar och tak först upbyggd Anno 1655. På detta året tilträdde D:ns *Ericus Mathia Elander, Pastoren*, och Sal. afjömnade den 25. December 1692.

Kyrckans öfrige skrud består af följande stycken:

En Altar dyna med på skrift E. S. D. R. Anno 1736.

Et Altar kläde af fint Sammet med påsydda bokstäfwer: J. H. S. D. J. S. A. M. J. D. G. som säges vara förårt af Sal. Rådman *Dan. Abla.* och des Rådaste *Marg. Carlbom.*

En Silfwerkanna af 134 $\frac{3}{4}$ Lods wigt, hwaruppå står: *Johan Hebert Engvist.* Ihre Königl. Maj:ts Zu Sweden Wohl bestälte Oberster-Leutenant, unter daß Österbotniste Regiment, nebst seiner liber Fraun *Anna Juliana von Ribtern,* habe diese Kanne Zu Gottes Ehre Kirchen in Gamle Carleby verehret. Anno 1683.

En Kostbar Sääf på hwilcken står *Martin Polviander, Margaretha Carlbom.*

En förgyld Silfwer Kalck och Patén af 65. Lods wigt, samt en Kalckduk, hwar uppå är sydt, *Carolus Johan Forsman. Adalgunda Rosenberg.* Gamle Carleby Stad Anno 1699.

Klockstapeln står brede wid *Kyrckan* uti sielfwa *Kyrckoplancet*, är bygd på det här i orten brukeliga sättet med spåntak och flagga. Uti denna bygnad finnes, utom 3 wälliudande Klockor, ett Urwårck, som så wäl med slag, som wisare tecknar tidens löpp.

Klockorna äro af följande beskaffenhet:

Stora Klockan väger 10 Skeppund. 10 Lisp. 10 M:kr.
Kostar 5162 Dal. 16. öre K:mt. På samma Klocka är skrifs-
wit: *Gloria in excelsis Deo. Mo fecit Holmie Gerhardt Meijer.*

Mitt på Klockan på norra sidan:

Under Den Stormächtigste Konung CARL XII tes 8: de
Regements år, år denna Gamle Carleby Stads Klocka
omguten, med största delen af Borgerskapets bekostnad.
år 1705. *Pastor och Probst. Mag. Jacob Falander. Borg-*
mästare Johan Forssman.

På södra sidan:

At minna hiertat på, med bön sin Gud åkalla,
At sammanropa hielp, när eld will öfwerfalla,
At båda det en själ, från kroppen tags til Gud,
At Lit i Jorden göms, det teänas med mitt liud.

På nedersta kanten:

Jag ropar öfwer berg, ångar och dalar,
Kommer hit hörer hwad Herren Gud talar.

Den andra, eller medlersta Klockan väger 3 Skeppund.
8. Lisp., 17 M:kr. Kostar 1727. Dal. 8. öre och hafwer
följande påskrifter:

På öfra kanten:

Gloria in excelsis Deo, et in terra pax, hominibus bona vo-
luntas. Anno 1655.

På nedre kanten:

Psalms CL. Laudate Dominum in Cymbalis, in Cymbalis bene-
sonantibus. Holmie me fundebat Gerhardt Meijer. 1655.

Den 3 dje eller minsta Klockan väger 1 Skeppund 18 Lisp.
10. M:kr. Kostar 962 Dal. 16. öre och har desse *Inscriptioner.*

På norra sidan:

Feli-

Felicitas in regno Regi FRIDRICO I:mo, Pax Patria, Provincia, eiusque Gubernatori Baroni WILHELMO VON ESSEN, Ecclesia Prasuli Episcopo D. LAURENTIO TAMMELIN, Pastori Mag. Andrea Kiemmer & Consuli Gamle Carlebyensi, Johanni Westring.

På södra sidan.

Gloria in excelsis Deo. Priore ab hostibus erepta hac, pace restituta: fusa a Gerhardt Meijer, Holmia 1730.

Gudsstensten förrättes af samma Präster uti Stads, som i Soehne Kyrkan; nembl. Kyrkoherden. 2. Capellaner och Adjuncto Ministerii, som derjemte är Pädagogus inferior uti Stadsens Schola.

Schol-gården ligger söder om Kyrkan, uti hwilken äfwen Rector Pädagogia bor, och stihes från Kyrko-plancket allenaft med en gränd; här är, utom de til Rectoris tjenst byggda rum, Schol- eller Synodal-byggnaden, som ären 1695. och 96 år byggd, bestående af Synodal- eller Prästmöts-Salen, Schol-Salen med en kammare, samt förstuga. Byggnaden är hög och ansenlig med dubbelt spåntak och flagga försedd. Här finnes och en Klocka, hwilken förr varit hörande til det urvärck, som från Soehne-Kyrkan af Ryhorne år 1714. bortogs, men år 1721 blef funnen uti deras läger på Stadsens åkrar, samt til Scholant köpt 1737, och efter hon war bräckt, omgöts 1750 med tillökning på tyngden; har denna påskrift:

Jag kallar barn at känna Gud,
At lära dygd och wisdoms Bud.

Kyrkoherde Jacob Chydenius, och Borg-Mästare Erland Noreen.

Synodal-Salen, hwaruti Österbotus Prästerkaps Synodal-disputationer, merendels ventileras eller granskas, är innan til målåd, har 2:ne Cathedrer, samt bänckar, och innansbyggnad, som ett Academiskt läro-hus.

Uti Schol-rummen underwises nu 18. stycken Piltar af
R. S.

*Rektor Pedagogia Herr Mag. Eric Juvelius, samt under Pedago-
gen och Ministerii Aajundien Herr Mag. Johan Tengström* måst
uti Christendomen, skrifwandet och räkmandet; dock blifwa lärz
lingar wid denna Schola, ibland äfwen längre handledda uti
Bokwett; i synnerhet hafwer nu warande *Rektoren* lagt sig wine
ning om, at få introycka hos denna ungdom, så smak, som
insigt uti *Historia Naturali*, besynnerligen *Botaniquen*, eller ör-
ta känningen.

Stadsens Rådhus står på norra sidan om torget, som
är en prydelig byggnad och hafwer ett Zirligt torn, deruti en
Klocka är, med hwilcken hwarje dag Klockan 4 om morgonen
och Kl. 7 om aftonen, samt des utom hwarje Rådstugu dag
ringes. På denna Klocka står af *Psalm. 260* i *Psalm*Boken
hela den 14 versen Om något klagomål kommer för tig. ic.
samt, *fiat Justitia, si pereat mundus. Anno 1724*

Rummet der *Magistraten* har sitt sate, eller Råd-Salen
är uti andra wåningen, et wäl pryd och målat rum, der ät-
stillige wackra minnes-språk, om rättwisan, finnes på wäggarne,
dem jag nödgas ute-lemna.

Borgmästare uti ihenna Stad hafwa varit följande:

1. *Eric Jönson*, blef Borgm. 1622. war en Bondeson ifrån
Cronoby, har *slaaert* och varit BANERS Laglösare: Borgm.
allenast i 2 år, och har Bergerskapet för des hårdhet skull, uti då
warande swår tid skurit om natten på honom genom fenstret med
kula, i sängen, som dock ei honom, eller hans hustru träffat, us-
tan genom Jelden, derföre han tagit afsked, och begifwit sig til
sougde söder ut, som förmenes öfwer Lappo socht.

2. *Knut Hinzerson*, blef Borgmästare 1625. född i Gamle
Carleby på Sundheimmet, har varit *student* och *auscultant* i
Åbo. War Borgm. i 5 år, och dödde på förenämde heman.

3. *Carl Jönson*, blef Borgmästare 1631. född i *Wasa*, har war-
rit *student* och något åldrig wid hieksan. War Borgm. i 6 år,
och for sedan til *Wasa* för missämja med Bergerskapet.

4.

4. *Jacob Nielson.* blef Borgmästare 1638, tillförette Lagläsare i Finland, war Borgm. i 2 år, tog affked och reste åter til Finland, för ringa inkomsters skull.

5. *Gabriel Liungson.* blef Borgmästare 1641, född på förberörde Sundhemmanet i Gamle Carleby, war förre BANERS Lagläsare och här Borgmästare i 18 år, blef et år för sin död affatt för Borgerstagers oviljas skull.

6. *Gabriel Svart.* blef Borgmästare 1660, war BANERS fogde, men sedan Borgmästare i 7 år.

7. *Jöran Zadler.* blef Borgmästare 1668, tillförene Lands- höfdingen GRASSES Secreterare, war Borgmästare i 4 år, tog sielf affked härifrån och blef sedan Borgmest. i Ubleå.

8. *Andreas Mathesius.* Prebstens son i Calajocki, war Borgmästare i 14 år, samt sedan Häradshöfdinge i Stor Sastvolax och vidare i Österbotus norra härad.

9. *Jacob Wilstadius.* blef Borgmästare 1688, *Consulis* son i Wurnst, war Borgm. i 4 år, och blef här död.

10. *Carl Forssman.* blef Borgmästare 1693, tillförene *Cancellist* wid den auktoriserade Estniska Kongl. Reduktions Commissionen, som och sedermera i Stockholm; war Borgmästare i 22 år, och dödde i Stockholm 1715.

11. *Johan Wastring.* blef Borgmästare 1722, har studerat i Upsala, war först Rådman och *Notarius*, samt sedermera Borgmästare i 13 år, afgick här i Gamle Carleby med döden år 1735.

12. *Erland Norén.* Borgmästare 1736; har studerat i Upsala, war *Auditeur* wid Västerbotus *Regemente*, tilträdde Borgmästar syftlan i Oktober 1736, och lefwet ännu. (b).

Gamle Carleby Stads Stat och aflöningar, kan af följande inhämtas, som Herr v. *Auditeuren* och *Notarien*, *Martin Kiemmer*, mig gunstigt lemnat del af.

Gamle

Gamle Carleby Stads afslönings Stat.
Utgifwen af Blorwürdigst i Minnelse Konung CARL
Den XI. den 8. Julii år 1698.

Dal. öre S:mt.

Borgmästare	300:
6: Rådman a 30 dal.	180:
Notarius - - -	90:
Cassieur - - -	33: 10: 16.
Stads fogde tillika Fiscal	20:
Wachtmästare	20:
Stads tienare	10.
Adjunctus minist. och	
Pädag. inferior. -	66.
Til publike Byggningar	
och Reparationer - -	80:
Til Extraord. såsom papper,	
Bleck, påst: p: gr. lius och	
wed m. m. . . .	20:

Summa 819: 10: 16.

Til å andra sidan stående afslöning
äro följande anslagne.
Gamla åker Taxan.
Nya Åker och Ångs Taxan.
Muhlebets pengar. Källare Frihet.
Källare Arrende. Handels genanten.
Ryghbodars hyra. Wäg penningar.
Stadsens del af sak: ören.
Burstaps penningar.
Tomt ören.
Torg och skånd penningar.
Tijonde penningen af dem, som
Religiera sitt Burstap.

Rektor *Pedagogia* är ei uptagen uti föregående Stat, skal
dock niuta i afslöning af Cronan 20 Dal. Silt: mt, och en
tredje del af tionden i Staden, med diekne penningarne af
Gamle Carleby Stad och Sochn.

Sedermera af Stadsens Borgerkap bewilljad Stat.

Dal. S:mt.

Organist - - - -	120.
Stads Fålskär . . .	35.
4. st. Wacht karlar niuta	
hwardera 17 Dal. . . .	68.

Summa 223.

Dessa löner betalas årligen af
Staden efter Taxering.

Staden är ännu indelt uti *quarter*, Gårdar och gator,
efter Landshöfdingen WRANGELS inrättning, hwarom uti 4 S.
sagt är. Tomterna äro måstedeles wälbyggda, skönt med trä-
hus

hus, i synnerhet hafwa de som efter den sednaste brand bygt nå-
godt, warit måna om et prydligt utseende.

Bybyggarena hafwa allmänt warit kända för ett muntert,
friskostigt och en del yppigt lefnadsfatt, skönt de ej nu, så alment,
som förr med fog för yppighet kunna beskylas. Dock är Borg-
gerskapet, i synnerhet när på Stadsens heder ankommer, fris-
kostigt och *bonnet* sinnadt.

Mitt witsord härutinnan torde anses som partiskt och gäfs-
achtigt; men sanningen at säga tror jag, at om främmande, som
äro här om underrättade skulle uttra sig, torde jag håldre beskyl-
las före at hafwa spart något af dessa mina Lands-Måns be-
röm, som dem dock med fog tillkommit, än at jag sagt något
för mycket, hwilket jag och tycker mig håldre anstår.

(a) De skäl, som efter mitt tycke förbundit mig, at
införa sådana *inscriptioner*, då jag mig påtagit at beskrifwa
denna ort, äro följande. 1. Böra de, som på något sätt
bidragit af sitt enskilda förråd, antingen til Gudshus pryde-
nad, eller på annat sätt tient det allmänna, ei förbigås,
utan deras förhållande dem til beröm, och andra til up-
muntran omordas. 2. Røijer en stor del påskrifter den
wördade Alderdomens tancke- och skrifwesätt, som af en
nygirig och upmärksam ej annat kan än anses för artigt
och nöijsamt: 3. Kan en rad, eller några ord, ofta de
man minst trodde, antingen nu, eller i framtider lämna
håfdateknare och fornålskare stor uplysning.

(b) Detta angående Borg-Mästarena, som och om
Stadsens grundnings friheter och öfriga förmoner, samt
öden har Herr Råd- och Handels-Mannen Jacob Falander
mig gunstigt meddelat.

§. 6.

Edan jag nu något teknat om Gamle Carleby Stads
Historie, lynne, och belågenhet, fordrar ordningen,
at jag uti följande äfwen något ordar, om denna Stads

Politie, Hushållning och näringar. År 1751 wores uti denna Stad 179 matlag, utom de utfattige, och befans folckets talrikhet efter Stånden, som följande utdrag af *Kyrckes Tabeln* utwisar.

	Man l.	Qwin l.	Man l.	Qwin l.
Ridd. och Adel	1.		Ringare Borgerskap.	96. 130.
Präster och Scholst.	3.	2.	Kyrcko. och Stads betiente	7. 5.
Deras Barn	1.	3.	Kriste inhyses solck	3. 4.
Ständs Personer	8.	3.	Dico Bräckeligt	1.
Ständens hederl. bet.	4.		Stekpare och söfartit folck	4. 2.
Deras tjenste folk	6.	7.	Ringare Borgerskaps barn	
Magistrats personer	9.	9.	öfwer 15 år	30. 45.
Krämare	27.	32.	Dico. under 15 år	106. 151.
Små Krämare	16.	18.	Deras tjenstef. öf. 15 år	53. 78.
Deras ungd. öf. r. 15. år	17.	16.	Dico. under 15 år.	4. 8.
Deras barn under 15 år.	14.	20.	Gammal affst Priasman	1.
Handwårts folck	13.	13.	Lägrade Qwinfolck	3.
Lärgägar	5.		Summa	428. 550.

Summan 978.

Uti denna Stad finnes ganska många af det Ringare Borgerskapet, som med största swårighet kunna nära sig och hafwa sin utkomst, af ordsak, at de, hwareken hafwa särdeles böijelse, eller, som gör det förtämsta, hafwa tillfälle at med arbete och slögder nära sig, emedan inga för dem tjenliga närings-sätt äro inrättade. Dageligen öles folcket, så wäl af Stadsens egna barn, som och genom det ifrån landet inkommande tjenste folcket, som efter några års tjenst i Staden winna Burskap; men slögder och för dem tjenliga näringar äro Landt förwiste och få ei något insteg. En del af sådant folck fara wäl til *Stockholm* om somrarna på de Handlandes fartog, för lega; men på några månader kan si, ehuru stor legan är, förtienas hela års födan för et hushåll.

Här af kommer, at man här med skäl klagar öfwer folckets

Pets, ei brist, utan öfverflöd, eller rättare öfver tienliga närings-
fängs skickad, som kunde kassa, et til arbete tienligt solet ar-
bete och föda.

Så wäl af detta, som andra dylika, beklageliga exempel,
kan man finna, huru högt dyckligt och nyttigt det wore, at de,
som sitta i styret af våra Städers Politie och almäna hush-
hälning, skulle äga en tillräckeligare insicht uti den ädla och nog
länge förगतna hushälningens wetenskaper, hwar ignom otaliga
sjukdomar, främper och irringar uti våra Städer kunde beströas
och aldeles förekommas, emedan de, hwilkom öfver upsyn öfver
Städernas hushälning är anförtrodd, hwarcken kunna weta
alla Städers tilstånd och omständigheter, eller på något sätt hin-
na at lämpa sin estertancka til hwar och en Stads förkofring
för sig sielf.

Jag lemnaar derföre hwar och en omwäldig at dömma, om
ei, i ansende så wäl til den udra släktkap, som är emellan Lag-
farenheten och den almäna hushälningen, som och at nöstan
de flästa af dem, som komma at tjena det almäna uti rättwi-
sans hand-hafwande, derjemte blifwa styresmän af Städernas
Politie, alla de, som winlägga sig om Lagfarenheten, öfwen bör-
de förskaffa sig en tillräckelig insicht uti hushälningen, och ei för-
före bekläda något ämbete, innan de aflagt och lemnat wärcke-
liga prof af lika tillräckelig insicht uti Hushälningen, som uti
Lagfarenheten, emedan dessa wetenskaper, uti framtiden wid äm-
betens beklädande blifwa dem nästan lika nödiga och almenhe-
ten lika nyttiga.

De prof, som wid affeds-tagandet från Lärosäten af lär-
lingar uti Lagfarenheten fordras, äro så wäl uti hushälningen,
som Lagfarenheten ei ännu sådane, som skulle wisa deras Ficke-
lighet at bekläda något ämbete, der dessa wetenskaper äro nödis-
ga, emedan sådant då ännu af dem ei kan fordras; utan de
röija allenast de grunder, hwarpå en vidare insicht kan byggas;
derföre börde något vidare prof af dem äskas lika wäl uti Huse-
häl-

trifvna

Hälningen, som det sker uti Lagfarenheten, innan de komma til *Publique* sysslor, och i synnerhet sättes til styresmän af *Politien* uti någon Stad.

Ut åtskilliga embetsmän uti Riket, böra undergå prof uti hushålls-wetenskapen håller jag för en högst nyttig stadga, men för dem, som komma at beklåda Borgmästare sysslor uti Städerna och at befatta sig med Städernas *Politie*, håller jag det ännu för långt nödigare och nyttigare.

Detta är mitt wälmenta förslag, hwarigenom, efter mit tro, våra Städers hushållning, snart skulle winna önskelig förkofring, hwilket jag lemnar under höga wederbörandes ömna och mognare omdömmen.

Huru nödigt det är uti et samfund, at weta, hwad warer hwar och en Lands-ort och Stad kan til en annan aflåta, och drifwa handel med? huru stor en Stads handel är? och hwad styrcka hwarje Stads och orts handel äger? kunna de bäst dömma, som äro förordnade til upsynings- och styresmän, öfwer handelen i Riket, jemte hwar och en, som insicht äger uti den allmänna samhåldets hushållning. Jag tror mig alltså fallgöra min skyldighet, och derjemte dem en tjenst, som dermed hafwa at umgås, då jag lemnar et utdrag af Gamle Carleby Stads *Tull Specialer*, hwilket *Tull Inspektoren Herr Sv. Ol. Nordeen* mig benögitt meddelat. (A)

Som af detta utdrag kan sees så består Stadens mesta utsköpning uti Tiära, Smör, Talg, Bräder och litet wed, undantagandes Skepshandeln, som nu så godt, som aldeles blifwit all, hwarom uti följande mera täncker orda; De öfrige här nämde warors, som, tort köts, och fisks, ostis, fläskis, skins och hudars utsköpning är så ringa, at den ej är wärd at nämnas, som hwar och en kan af föregående *Tull Specialers* utdrag aftaga, då det, som til Stadens eget behof åtgår, blir afräknat. När man alltså wil något när se styrckan af Stadens handel, så lät nu wara, at af dessa nämnda Stadens för-
nämsta

nämsta handels waror intet til Stadens behof skulle nyttias, som doch onckeligen til en stor del sker, så af tiära, smör, talg och bräder, som wed, så skulle hela Stadens utskępning år 1750 warit denna, efter inköpet.

970 Låster tiära * 12 Dal. Sunnan	139680.
2792 Lippund Smör * 7 Dal. Lipp.	9544.
401 Lippund Talg * 7 Dal. Lipp.	3807.
3610 Tolster Bräder * 6 Dal. Tolsten	21660.
1803 Samnar wed * 4 Dal. samnen	4332.

Summa 189013.

Efter *Tabeln*, som wiste folckets stånd och talrikhet woro denna Stads större och mindre Krämare, som lärer wara det samma, som handlande, 43 til antalet; delas nu denna *Summa* emellan dessa handlande, så blir för dem til mans ei mera än 4295 Dal. och 20 öres handel. Efter samma *Tabel* finnas uti dessa handlandes hus 74 af Manckön och 86 af Qwinkön, tillsammans 160 personer, som med tillräckeligt tienstefolck och betiening, utom föda och kläder skola förses, til hwilket alt, jämte det, som til utlagor och gästning m. m. åtgår, winsten af 189013 Dal. Kopparmynt bör förstå.

Men, så framt ei winsten kan stiga så högt, at den blir lika med hushud *Summan*, så kan dessa penningar aldrig wara i stånd at så mycket ärligen wäxa, at med winsten deraf 43 handlandes hushål kunde uppe-hållas.

Skulle dessa penningar uti en fördelachtig handel flere 100 gångor hwälfwa omkring om året, så kunde med dem wackerer winnas, men sådant gifwes här aldeles intet tilfälle til; utan när warorna hela året om, sinåningom äro inköpta, så säljas de om sommaren i *Stockholm*, hwileken förlön ei utan stor kostnad aflöper, och derifrån hämtas för ej stort mera än hälften, Salt, Tobak, och Winer, Siden=ulle=och Linne=tyger, samt flere Kram waror, hwilka waror, sedan efter hand, året om med

någon

någon vinst förtrytas. Om ännu, efter föregående uträkning hwar och en af de 43. handlande sünge behålla 4395. Dalers handel, så finner hwar och en, som det ringaste wet, hwad hand- del wil säga, och hwad i en handlandes hushåll årligen åtgår, at med de penningars *rullance*, på det förutsagda sättet aldrig någon handlandes hushåll kan af denna handel stå, så seant ei andra goda stöder och *subsider* det uprätt hålla; Men hwad skal man säga? och huru skall det gå? då ei handels-rörelsen här i Staden får blifwa så stor en gång, emedan til Stadens för- nödenheter af dessa, nu til handel antagne waror en stor del bör affortas. Hwem wet ei, at utom andra smärre behof til Fartygs, Jagters och Båtars tierande åtgår en ganska stor del af tieran. Smöret, som detta sidste år, synnerligen framför- före varit ymnigt, har på långt när ei allt kommit til utskyp- nings; ty hwad har icke uti hushållen i Staden hela året om af denna wara åt-gåt? Med Talgen är lika så beskaffat. At en stor del bräder åtgår uti en Stad, så til byggnader, som an- nat Snickare arbete, jämte flere behof, är en ganska begrip- lig sak. Och at en hop ved, blifwit hela vinteren öfwer upbränd uti Staden, är så mycket tydligare, som af denna wara ei me- ra utskypas, än så mycket, som emellan tierutunnorne lägges, of de ei i Sid-sstupning komma uti Fartyget at rulla. Ses- samt nu allt det, som til Stadens behof nyttjas af dessa waror, jemte den skönt ringa del af handeln, som det til *Stockholm* resan- de Ringare Borgerskapet drifwer, blifwer af föregående uträk- ning afdragit, så låter hwar och en finna sig derwid, at antiu- gen ingen handlande kan här föda sig, eller måste en del af dem lefwa blott af namnet, och andra af wärckelig handel. Årfas- renheten intyggar, at här flere handlandes hus, som nästan in- gen annan slögd idla stå sig, en del wäl nog; hwaraf tydelie- gen följer det senare, nemligen, at en del äro upförda på *Tabeln* för handlande, eller Skrämare, som dock ei blott med handel kunna wära sig, utan höra haldre til den förr omtalte Ringare Bore- gere

gerfkapets *Class*, och altså öka deras antal, som annars äro för-
 många, och som före är sagt hafwa trängt om födan. Dessa
 många handlande göra altså intrång uti de få näringar, som det
 Ringare Borgerfkapet kan föda sig af, och derjemte förfördela
 med sin handels frihet dem, som nära sig af wärckelig handel.
 Af allt detta, som sagt är, följer öwidersägeligen, at denna
 Stads handel är ganska trång och otillräckelig at uppehålla så
 många, som den borde. Wit man något spå om handelns öden
 i framtiden, och huru tillräckelig den härnäst kan blifwa, så be-
 höfwer man allenast wända eftertanckan på den förnämsta grund
 til denna handel. Emedan Viåra, Bröder och något wed, ut-
 gör det förnämsta, och Smöret, men i synnerhet Talgen och de
 öfrige, så kallade *villualie* waror, sedan Stadens förnödenhe-
 ter afdragas, ei gör stort, så blifwa skogens afkastningar nästan
 den endaste handeln, och altså skogen des grund. Öfwer skogs
 bristen och des omilda medfart klagas i hela Landet omkring Sta-
 den, med fullt fog, hwaraf ei blir swårt at sluta, huru fast denna
 grund är. Skulle priset på skogarnas afkastning, uti sednare tider ei
 så ansenligen wuxit, och således lockat äfwen de långt uppe i lan-
 det boende at bruka wäld på skogen, så skulle redan en tydligare
 årsfarenhet witnat, huru denna handel, jemte de närmast för hand
 belägna skogar lidit undergång. Jag kan dock med trygghet
 säga, at ehuru långt upp ifrån landet det glimmande myntet
 lockar skogen til denna Stad, så kan dock denna handel ei länge
 bära sig, så framt ei försigtigare skogens medfart gör den, skönt
 något mindre, dock warachtigare. Stadens handels platser,
 der äfwen de handlande bruka lasta sina Fartyg, äro uti Puhäs-
 joki för en del, Calajoki, och Lohtea Sochnar, de närmare til
 Staden liggande, som Kelswiå, Gamle Carleby och Cronoby
 föra all sin afwel til Staden. Handeln med Landtman sker
 både med byte och rena penningar; de handlande försträcka ibland
 penningar åt Landtman til des utlagor, och föra Bol med ho-
 nom, men som det ei altid sker, och Bonden gerna håller sig
 fri

fri uti sin handel, som lätteligen kan ske, då handeln, som före
 är wist, är för trång, så mår Landtman här wid gemenslig
 wäl, med de handlandes nakdel. Handwärfare finnas här
 få, de almännaste, som få wäl uti antal, som slöghet de seduz-
 re tider tiltagit; Doch saknas ännu många, som sig en
 del mer, en del mindre fördelachtigt kunde wära, såsom, Gulds-
 smed, *Peruque*-makare, Garfware, Fruentimmers Skreddare,
 Wäfware m. fl. men i synnerhet Fergare, som här ei finnes
 uti de nästa Städer en gång, så at hela Landet skickar måst alt det
 de skola hafwa någorlunda wäl fergat och prekat til *Stockholm*.

Steps-byggeri hafwer redan länge blifwit brukadt af den-
 na Stad med fördel, så at det tilwärt och nu warande wäl-
 stånd med fog, til stor del der ifrån bör ledas; men nu hafwer
 det wist nästan all drågtighet, emedan wärfet, som dertil bra-
 kas, ei allenast närmast til Staden, utan mest i hela Landet
 blifwit utödt, så at det ei närmare än 7. 8. & 10 mil från sjö-
 stranden med möda kan finnas, och Bonden lät at stegra pris-
 set på sin skog, hwarföre och de, som dese senaste åren bygt
 något skepp til salu, föga på dem wunnit, tör hända något wist.

Nästan alla af denna Stads inbyggare winlagga sig om
 åkerbruk, på Stadsens ågor, som mest bestå af fin sand och
 wiskas i ansende dertil wära til åker ei särdeles tienlige; Doch
 har i synnerhet Rådsmannen Herr *Pet. Stenhage*, genom de
 spard kostnad och slit ådaga logt, huru åfwen en til utseendet
 orienlig jord kan genom id och kostnad fås til bärande, hwil-
 lens hog för åkerbrukets uphielpande förtienar synnerligt
 berdm. Uti hushållnings-wetenskapen inkomna och witttra män,
 skilja wäl med fog åkerbruket ifrån Stadsmanna-nåringar, men
 der inga andra tienliga nåringar äro inrättade, så kan ei nekas;
 at det är bättre at bruka åker, än uti lätja lida nöd. En
 del idka och fiskerier, i synnerhet Strömmings fiske, så wäl wid
Tanckar, som *Rehön* och *Callakari*; Dessa nåringar äro
 doch ganska ringa och uti träckeliga.

En Stadsens Källare är här, och flere små Krögerier; inga planteringar, Trä- eller Humle- samt fåga Krydd-gårdar; inga Bergs-hanteringar, Bruk, eller *Manufaktur*er höra til denna Stad, utan det, som om Beckbrennerit för är sagt.

När man anser, at denna Stads förnämsta näring är handeln, huru den är trång, och snart väntar sin undergång, som af det föregående kan ses, så lærer ei blifwa swårt at sluta, huru nödiga flere näringars inrättningar äro. Frågan blifwer allenast, hwilka näringar bäst lämpa sig med ortens natur, stic och läge?

Tobaks-plantering och spinneri är en slögd, som denna Stad ei skulle falla swårt i anseende til den sandiga jordmon, som finnes på Stadsens ågor; men så länge planteringen ei är i stånd, och inga Tobaks-blad från utländska orter så hit skeppas, så är såfångt at täncka på något Spinneri, i anseende til bladens dyrhet, som antingen från *Stockholm*, eller andra orter borde inköpas; Tobaks planteringen är altså det första, som bör påtänckas, om denna näring skal gifwa någon botnad. Tegel-Bruk skulle så wida tyckas för denna Stad lämpeligt, at af försten kunde ske således, och at när til Staden finnes tienlig lera och sand, men som detta handtwärf är af de skog ödande, och skogen des utom är, för omild medfart ömkan wård, så synes det Landet mindre gagneligt; men nyttigt wore det, om Staden brände deraf så mycket, at den småningom kunde upfatta stenhus i stället för de nu wanlige af träd. Jag lemnar andra at döma, om ej skogen ännu wore och kunde blifwa tillräckelig härtil, då den med större sparsamhet blefwe använd til mångt annat, som mera öder.

Såmsk-makeri kan här knapt bära sig, ty tilgången på rå-skin är uti omliggande landet ganska ringa.

Linne-wäfwerier skulle ei ringa båta denna Stad, i synnerhet, om det omliggande Landet med större flit lade sig winning om at bruka lin- och hamp-sådder, om hwilkas tresnad erfarenheten lemnat nog goda prof: Jag skulle nästan tro, at om än rå-ämnet til sådant wäfveri skulle hämtas antingen ifrån *Sax*

E

w olay,

wolar, Sawast-land, Careln, eller Helsingeland, der man med mera alfwär sköter lin och hampa, så, kunde dock et wäfweri härstädes kunna bära sig.

Tåg- eller Rep-slageri är och en slögd, som här med större alfwäre borde brukas. Här slås wäl något tågwrke, som Herr Lagm. König pag. 35, 6 tomen af des Lärdoms öfningar säger, men som det ei förstår til de Fartygs uytallande, som här bygges, så kan alla finna, at det ännu är ganska föga.

Alle-Wäfwerier af flere slag wore för denna Stad högst nyttiga, emedan, i synnerhet på Stadens egna ågor finnes tillfälle, til färskötjel, hwarmed redan förledne höst 1753. en berömlig början är giord, med et skäferis inrättande; Deputom hafwa, uti det omliggande landet, ei allenast Herrskaper, utan och en stor del Bönder fattat så stor smak för sin ylliga-Spaniska-färs skötande, at Landet med tiden lofwär det Ylle-wäfweri, som här skulle inrättas tillräckelig och god ull.

Porcellins-bruk kunde i denna Stad med fördel inrättas, emedan man hoppas, at wid nogare granskning äfwen här i Landet kunde finnas en dertil tienlig lera; men om ock ingen sådan lera skulle finnas, så kunde et Porcellins-bruk icke des mindre här wara möjeligit, med lika stor fördel, som i Stockholm; ty uti Stockholm äro, så matwaror, som dags wärdken dyrare än här, och rudimaterien kunde från Upland hit skaffas, måst för samma pris, som til Stockholm, då den i stället för stenar, til bar-last uti denna Stads Fartyg i Stockholm intoges, at affättningen skulle blifwa tillräckelig, är ej heller ingen twifwel, emedan uti Landet då i stället för Kruk-makare Kåril Porcellins kunde, som suwggare och jirligere komma i bruk.

Om et Glas-bruk här komme i stånd, så är ingen twifwil, at affättningen blefwe tillräckelig, då i hela Finland ei mera, än et nyligen anlagt Glas-bruk finnes.

En högst nyttig inrättning wore det, så för Staden sielf, som det omliggande landet, om här anlades, antingen

Alle eller Linne-tryckeri. Då skulle, om ei mera, åtminstone alla de penningar, som från detta Land för trycklärfster, m. m. gå til Stockholm stanna uti denna Stad. Besynnerligt och märckvärdigt är, at Ryssarna, som annars mycket handla med sina trycklärfster på gränse orterna, dessa framsfarna åren särdeles begärligen här uphandlade en hop Stockholmska trycklärfster och dem med sig hem förde; detta gifwer anledning at hoppas en nog ymnig affättning på denna wara, om här sådant tryckeri skulle inrättas.

Herr Lagman König uti des Lärdoms-öfningars 6 tom, pag. 35 säger, at denna Stad år, 1745 fät *Privilegier* på en *Tapet-Fabrique*; men beklageligen år ännu til sådan *Fabriques* inrättande ingen witterlig början eller anstalt giord.

Oljeslagerier och dertil nödiga planteringars inrättning, håller jag för en stor möjlighet på denna ort.

Fiskeriets förbättrade idkande gifwer den så nära liggande salt-sjön godt tillfälle till; Och synes troligit, at, om Sjal-fisket kunde på något fördelachtigare sätt anställas, än det nu sker af fåå Sochnar i Österbotn, och Siälarna, om ei aldeles, åtminstone til en stor del utödas uti Norrbotn, så skulle fiskerierna der af hafwa ei ringa fördel, i anseende så wäl til sina bragder, hwilcka af dessa djur sönderslitas, som och til den stora mängd fisk de förtära, hwilcken då skulle blifwa bespard.

Det uti omliggande Landet dageligen, mer och mer tiltagande Åker-bruket, hwar om uti följande widare skall handlas, lemnar denna Stad äfwen godt hopp om Spanmåls handel i framtiden.

Dessa uti uprichtig wälmening af mig föreslagna sät, til förekommande af den brist, som uti denna Stad år på tienliga nåringar lemnar och *recommenderar* jag til wederbörandes ömna ompröfwande, och tror at sådana betractelser ei skulle illa klåda, eller anstå dem, som hafwa at göra med Stadens hushålling. Mit tycke wil, eller kan jag ei någon påtruga, utan

Skall hjertligen sågna mig, då antingen dessa, eller andra, kanske tienligare inrättningar sätter min fosterbygd utom fruchtan för den fara, som nu synes hota.

Jag nödgas nu, i anseende til tidens och tillfälligheternas almånt bekanta inskränckta tilstånd för denna gång sluta; men skal dock ei glömma min skyldighet, at med det första fullfölja det jag mig påtagit.

(*) För tidens forthet nödgas jag nu utlemna detta utdrag, til dess sednare delen af detta mitt arbete kan komma i dagsliuset.

G. A. A.

